

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องการแปรของเสียงสระสูงในภาษาสงขลา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3 ประเด็น คือ เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับภาษาไทยถิ่นใต้ เพื่อเป็นความรู้เกี่ยวกับวิวัฒนาการของภาษาไทยถิ่นใต้ และการแบ่งกลุ่มภาษาไทยถิ่นใต้ เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับระบบเสียงภาษากันสงขลา เพื่อเป็นความรู้เกี่ยวกับลักษณะของภาษาสงขลา ความแตกต่างของการเลือกใช้หน่วยเสียงสระของภาษาสงขลากับภาษาไทยกรุงเทพฯ และเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับภาษาศาสตร์เชิงสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการทำวิจัยเพราะในงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาการแปรของเสียงสระสูงในภาษาสงขลา โดยใช้การวิเคราะห์ตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคม (ดูรายละเอียดในบทที่ 2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง)

การคัดเลือกจุดเก็บข้อมูล

เนื่องจากในงานวิจัยชิ้นนี้ได้นำถิ่นที่อยู่อาศัยมาเป็นตัวแปรในการศึกษา จึงต้องมีการเปรียบเทียบการใช้ภาษาของประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมือง กับประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนชนบท ผู้วิจัยได้อาศัยหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกชุมชนของ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536 : 12-14) โดยเลือกอำเภอเมืองสงขลาให้เป็นตัวแทนของชุมชนเมือง และเก็บข้อมูลเฉพาะบริเวณเขตเทศบาลเมือง เพราะเทศบาลเมืองสงขลา มีสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจดังนี้

- 1) เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ และธุรกิจเกือบทุกประเภท
- 2) เป็นศูนย์กลางการศึกษา
- 3) เป็นศูนย์กลางการคมนาคมติดต่อภายในจังหวัด

สำหรับชุมชนชนบท ผู้วิจัยเลือกอำเภอสะบ้าย้อย และเก็บข้อมูลที่ตำบลเป็ยน เพราะมีสภาพทางสังคม และเศรษฐกิจแตกต่างจากเทศบาลเมืองสงขลา ดังนี้

- 1) ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม
- 2) ไม่มีสถานที่ท่องเที่ยวเหมือนตำบลอื่น ๆ ของอำเภอสะบ้าย้อย
- 3) เส้นทางคมนาคมเข้าออกจากชุมชนของตำบล เป็นถนนดินลูกรัง มีรถรับจ้างวิ่งระหว่างอำเภอถึงหมู่บ้าน แต่มีไม่สม่ำเสมอ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก ก.)

การคัดเลือกผู้บอกภาษา

ในการคัดเลือกผู้บอกภาษา ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้บอกภาษาออกเป็น 3 กลุ่มอายุ ดังนี้

วัยเด็ก	อายุ	10-20 ปี
วัยผู้ใหญ่	อายุ	35-45 ปี
วัยชรา	อายุ	60-70 ปี

การแบ่งกลุ่มประชากรแต่ละกลุ่มจะมีจำนวนความถี่ช่วงอายุ 11 ปี ตลอดจนมีช่วงห่างของอายุระหว่างกลุ่ม 14 ปีเท่ากัน เหตุที่ผู้วิจัยเริ่มต้นกลุ่มประชากรที่ช่วงอายุ 10 ปีนั้น เพราะเป็นช่วงอายุที่เด็กมีความพร้อมหรือความสามารถในการให้สัมภาษณ์ได้ และการที่ต้องทิ้งช่วงห่างระหว่างอายุนั้น ก็เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างวัยให้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังกำหนดให้ประชากรกลุ่มอายุ 10-20 ปี (วัยเด็ก) เป็นตัวแทนของผู้ใช้ภาษาในอนาคต กลุ่มอายุ 35-45 ปี (วัยผู้ใหญ่) เป็นตัวแทนของผู้ใช้ภาษาในปัจจุบัน และกลุ่มอายุ 60-70 ปี (วัยชรา) เป็นตัวแทนของผู้ใช้ภาษาในอดีตด้วย เนื่องจาก การที่ผู้วิจัยได้เคยทำงานวิจัยเกี่ยวกับการแปรของสระหน้าในภาษาสงขลา ประกอบการศึกษาวิจัย DIALECT ทำให้ทราบว่าอายุเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มีการใช้ภาษาต่างกัน ดังนั้นการแปรในภาษาของคนต่างวัยกันสามารถใช้เป็นเครื่องชี้บ่งความเปลี่ยนแปลงของภาษาหรือสามารถทำนายการใช้ภาษาของคนในอนาคตได้

การกำหนดจำนวนผู้บอกภาษาชุมชนละ 90 คน โดยแบ่งเป็นช่วงอายุละ 30 คน รวมจำนวนผู้บอกภาษาทั้งชุมชนชนบทและชุมชนเมืองทั้งสิ้น 180 คน และกำหนดกลุ่มประชากรผู้บอกภาษา โดยพยายามให้ผู้บอกภาษาที่มีความคล้ายคลึงกันในภูมิภาคอื่น ๆ มากที่สุด ได้แก่

- 1) มีเชื้อชาติไทย เชื้อชาติไทย
- 2) มีภูมิลำเนา และสถานที่เกิดในจังหวัดสงขลา
- 3) บิดามารดาพูดภาษาไทยถิ่นสงขลา
- 4) ไม่เคยอพยพโยกย้ายไปอยู่ถิ่นอื่น
- 5) ภาษาแรกที่พูดคือภาษาไทยถิ่นสงขลา
- 6) ในกรณีที่มีคู่สมรส คู่สมรสต้องเป็นคนในพื้นที่เดียวกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ ประกอบด้วย รายการคำที่ใช้ในการทดสอบแบบสอบถาม ตลอดจนอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

1. รายการคำ

คำที่นำมาทดสอบการออกเสียงในขั้นต้น ผู้วิจัยได้รวบรวมคำพยางค์เดี่ยวที่ประกอบด้วยหน่วยเสียงสระสูง /i:/, /i:~/ และ /u:/ จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 จำนวน 373 คำโดยนำคำดังกล่าวมาตรวจสอบว่าเกิดการกลายเสียงของสระสูงในภาษาสงขลาหรือไม่กับรายการคำสำหรับสำรวจเสียงสระของภาษาไทยถิ่นใต้ของ ฉันทิศ ทองห้วย (2532 : 60-62) และรายการคำที่ได้รวบรวมมาจากงานวิจัยของ วิจิตรดี ฉันทะวิบูลย์ (2499), พจนานุกรมภาษาไทยถิ่นใต้ (2525), ประภาพรพรณ เสีนตันติกุล (2528), สุภาพ ธีวัญฤทธิ์ (2530) และอัศรา บุญทิพย์ (2535) เมื่อได้ตรวจสอบแล้วพบว่า คำดังกล่าวเกิดการกลายเสียงของสระสูงในภาษาสงขลา จึงได้คัดเลือกเอาคำที่ใช้ในการทดสอบเพียง 36 คำ โดยแยกเป็นคำที่ใช้ทดสอบการแปรของหน่วยเสียง /i:/, /i:~/ และ /u:/ หน่วยเสียงละ 12 คำเท่ากัน โดยมีวิธีการคัดเลือกรายการคำดังนี้

- 1.1 เป็นคำร่วมเชื้อสาย (Coqnates)
- 1.2 ไม่เป็นคำที่สืม หรือได้รับอิทธิพลมาจากภาษาอื่น
- 1.3 เป็นคำพยางค์เดี่ยว
- 1.4 เป็นคำสามัญที่คนสงขลาใช้พูดกันในชีวิตประจำวัน

ภาพประกอบ 9 รายการคำที่ใช้ในการทดสอบการแปรของหน่วยเสียงสระ /i:/, /i:/, /u:/¹

โครงสร้าง พยางค์ สระ	A	B	C	DL
/i:/	วี	ช ^๑ , ค ^๑ , คด ^๑ , ช ^๑ , ช ^๑	จ ^๑ , ช ^๑ , พน ^๑	ฉ ^๑ ก, ฉ ^๑ ก, ม ^๑ ด
/i:/	ลิม	ค ^๑ ลน, ต ^๑ น, ฟ ^๑ น, ล ^๑ น, พ ^๑ น	ช ^๑ น, ช ^๑ อ, ต ^๑ น, พ ^๑ น	ม ^๑ ด, ล ^๑ บ
/u:/	จุง	ค ^๑ , ป ^๑ , หม ^๑	ช ^๑ , ต ^๑ , พ ^๑ , ร ^๑	ปล ^๑ ก, ถ ^๑ ก, ช ^๑ ป, ล ^๑ ก

¹ คำที่ใช้ทดสอบการแปรของหน่วยเสียงสระสูงในการวิจัยครั้งนี้ ไม่มีคำที่เป็นพยางค์ตาย สระเสียงสั้น (DS) เนื่องจากผู้วิจัยประสงค์จะสำรวจการแปรของสระสูง /i:/, /i:/ และ /u:/ ซึ่งล้วนเป็นสระเสียงยาว

2. แบบสอบถาม

แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

2.1 ส่วนที่เป็นประวัติส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นส่วนที่เป็นหลักฐานอ้างอิงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้

2.2 ส่วนที่เป็นคำถามนำเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ พูดคำที่ต้องการวิเคราะห์ที่หน่วยเสียงสระออกมา ในขั้นต้นผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปสัมภาษณ์เพื่อน ๆ และญาติพี่น้อง ซึ่งมีถิ่นกำเนิดในจังหวัดสงขลาและใช้ภาษาสงขลาเป็นภาษาที่หนึ่ง ปรากฏว่ามีคำบางคำต้องใช้เวลาในการสัมภาษณ์นานมาก เช่น คำว่า ฉีก หลีก ผู้วิจัยจึงได้ปรับปรุงแบบสอบถามใหม่โดยใช้รูปภาพวัตถุจริง และแสดงท่าทางประกอบ สำหรับคำที่ใช้ทดสอบบางคำ (ดูภาคผนวก ข.) และได้ทดลองใช้รายการคำและคำถามนำที่ปรับปรุงใหม่สัมภาษณ์กลุ่มทดสอบเดิมจนเป็นที่น่าพอใจ

3. แบบเก็บข้อมูลทางภาษา

แบบเก็บข้อมูลทางภาษา แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

3.1 ส่วนที่แสดงรายละเอียดของวิธีการ และเครื่องมือที่ใช้ในการทดสอบการออกเสียงสระในแต่ละคำของผู้บอกภาษา ทั้งนี้เพื่อความสะดวกของผู้ช่วยวิจัยและเพื่อให้เป็นวิธีการเดียวกันในการเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาแต่ละคน

3.2 ส่วนที่เป็นคำตอบ ไว้สำหรับบันทึกการออกเสียงสระในแต่ละคำของผู้บอกภาษา

4. เครื่องบันทึกเสียง

5. แถบบันทึกเสียง

6. ถ่านไฟฉายสำหรับใช้กับเครื่องบันทึกเสียง

วิธีการเก็บข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลทางภาษาจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ ซึ่งการสัมภาษณ์จะอยู่ในรูปแบบของการสนทนา เพื่อสร้างความสนิทสนมเป็นกันเองกับผู้บอกภาษา คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ บางคำ จะชักถามผู้บอกภาษา (elicitation) มีทั้งการถามกันตรง ๆ เช่น "สิ่งนี้เรียกว่าอะไร" และใช้รูปภาพประกอบคำถาม เช่น "เด็กผู้ชายในภาพกำลังทำอะไร" เมื่อได้คำตอบของคำที่จะนำมาวิเคราะห์เสียงสระที่ต้องการแล้ว จะถามต่อไปว่า เคยพูดคำดังกล่าวโดยออกเสียงเป็นอีกแบบหนึ่งไหมแล้วบันทึกลงในแบบบันทึกข้อมูลทางภาษา ในขณะที่เด็วกัน จะทำการบันทึกเสียงด้วยแถบบันทึกเสียงไปพร้อมกันด้วย การเก็บข้อมูลผู้บอกภาษาแต่ละคน จะใช้เวลาประมาณคนละ 20-25 นาที โดยใช้ภาษาสงขลาในการสัมภาษณ์

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ถอดเทปการสัมภาษณ์หาคูขี้ผึ้งตั้งแต่ต้นจนจบ แล้วบันทึกข้อมูลการออกเสียงสระของคำที่ต้องการ เพื่อนำมาตรวจสอบกับข้อมูลในแบบบันทึกข้อมูลทางภาษาว่าตรงกันหรือไม่ ถ้าไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะขีดเสียงที่ถอดจากเครื่องบันทึกเสียงเป็นหลักเพราะถือว่าการบันทึกเสียงจากเสียงพูดโดยตรง

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้อัตราร้อยละ (Percentage) ของการปรากฏของรูปแปรทุกรูปแล้วหาค่าทางสถิติไคสแควร์ (χ^2) วิเคราะห์หาความสัมพันธ์กับตัวแปรทางสังคม